

ГАЛАЙ Вікторія Олександрівна

*науковий співробітник науково-дослідної
лабораторії з підготовки військ*

*Київського інституту Національної
гвардії України*

доктор юридичних наук, професор

ВИКОРИСТАННЯ ІНОЗЕМНОГО ДОСВІДУ КОНТРРОЗВІДУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИ ВИКОНАННІ ЗАВДАНЬ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Національна гвардія України [1] як військове формування з правоохоронними функціями призначена, у взаємодії з правоохоронними органами, для виконання забезпечення державної безпеки.

Серед вказаних у Стратегії забезпечення державної безпеки [2] основних завдань державної політики у сфері забезпечення державної безпеки визначено, зокрема, необхідність удосконалення контррозвідального забезпечення державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічної безпеки; забезпечення дієвості контррозвідального режиму в державі; здійснення контррозвідального забезпечення сфери здійснення та забезпечення органів правопорядку, відомств із правоохоронними функціями.

Врахування іноземного досвіду контррозвідальної діяльності військових формувань в процесі впровадження міжнародних стандартів є важливим фактором забезпечення державної безпеки на території України.

Необхідність завчасного виявлення й оцінювання широкого спектра загроз, у т. ч. гібридного типу, підвищує вимоги до контррозвідальних органів державної влади, оскільки до їх компетенції належить своєчасне виявлення загроз у визначеній сфері відповідальності, що актуалізує питання про регулярне оцінювання спроможностей сектору безпеки та оборони щодо протидії традиційним і новим загрозам [3, с. 140].

На думку Є.С. Чайки [4], контррозвідальне забезпечення – це контррозвідальна діяльність, спрямована на своєчасне інформування органів військового управління та органів державної влади про розвідальні загрози, диверсійні, терористичні та інші протиправні дії з боку іноземних спецслужб, захист цих структур від таких загроз та забезпечення належної готовності військових формувань (органів) до виконання завдань за призначення. Національна гвардія підпорядковується спеціальним службам, а розвідальні підрозділи органів військового командування і управління та військові частини Національної гвардії можуть виконувати окремі розвідальні завдання.

Зокрема, участь військовослужбовців внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України та Національної гвардії України у складі

Антитерористичного центру та його координаційних груп згідно «Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України» [5] задля сприяння органам і підрозділам Служби безпеки України у проведенні контррозвідувальної діяльності в інтересах забезпечення державної безпеки, а також взаємодії зі спеціальними службами, правоохоронними органами іноземних держав та міжнародними організаціями з питань боротьби з тероризмом.

Формування розвідувального співтовариства в США дозволило покращити координацію діяльності розвідувальних і контррозвідувальних органів та обмін інформацією між ними, а також сприяло розвиткові спроможностей у сфері прогнозування загроз і надзвичайних ситуацій та підвищенню рівня готовності до своєчасного та адекватного реагування на них [3, с. 241-242].

Інтеграція до НАТО висуває певні вимоги щодо проведення процедур управління всією системою оборони країни, у тому числі і її контррозвідувального забезпечення. До прикладу, командувачі Резерву армії США та Національної гвардії проводять відповідну контррозвідувальну діяльність у період мобілізації, а також здійснюють щорічну контррозвідувальну підготовку відповідного персоналу Резерву [6, с.112, 114].

Згідно з Інструкцією № 381-12 «Диверсія та шпигунство, спрямовані проти Армії США» [7, с. 109], якою регламентується проведення контррозвідувальних тренувань, а також встановлюються обов'язки командирів щодо контролю за виконанням вимог Інструкції підлеглими, діючі військовослужбовці Армії, Національної гвардії, Резервної армії США повинні проходити контррозвідувальне тренування принаймні один раз на рік.

За своєю природою та повноваженнями цікавим прикладом може слугувати Національна жандармерія Франції, яка нагадує Національну гвардію України, однак має підпорядкування Міністерству оборони. Жандармерія виконує більш небезпечні та складніші завдання, зокрема, забезпечення державної безпеки [8, с.186].

Безпосередня діяльність розвідувальних і контррозвідувальних служб регламентується декретами Президента Франції. Так, декрет № 82-306 від 2 квітня 1982 р. визначає функції служби загальнодержавної розвідки – Головного управління зовнішньої безпеки (DGSE) [9]. Спеціальний комітет з контррозвідки координує та спрямовує роботу всіх контррозвідувальних підрозділів МВС і МО держави. До виконання завдань розвідувального характеру залучається Головне управління національної жандармерії (DGGN). Завдання контррозвідки сформульовані у декреті Президента № 82-1100 від 22 грудня 1982 р.: а) протидія шпигунству (оперативне забезпечення ефективного функціонування інших режимів безпеки Франції; розробка іноземних дипломатів, оперативний розшук, викриття, перевірка сигналів та розробка фактів державної зради та ін.); б) боротьби з тероризмом; забезпечення безпеки іноземних дипломатичних представництв у Франції та французьких за кордоном.

На саміті Директорів та Командувачів Асоціації сил жандармерії та поліції країн Європи та Середземного моря в статусі військової установи (FIER) Національна гвардія України отримала статус повноправного члена Асоціації як результат шляху реформування в рамках Євроатлантичного курсу держави та продовження реформ у адаптації національного законодавства України до демократичних норм та стандартів провідних країн світу [10].

Враховуючи необхідність покращення міжнародної співпраці у сфері забезпечення державної безпеки військовими формуваннями, доцільним є активне залучення підрозділів Національної гвардії України до спільних заходів, зокрема проведення навчань та тренувань у рамках FIER та НАТО, які стосуються розвідувальної та контррозвідувальної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про Національну гвардію України: Закон України від 13 березня 2014 року № 876-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 17. ст. 594. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки»: Указ Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#n5>
3. Резнікова О.О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища: монографія. Київ: НІСД. 2022. 532 с.
4. Чайка Є. С. Використання зарубіжного досвіду у впровадженні контррозвідувальних заходів щодо Національної гвардії та Державної прикордонної служби України: аналіз успішних практик та викликів. Академічні візії. Випуск 16/2023. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/604/551>
5. Про Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України: Указ Президента України від 14 квітня 1999 року № 379/99. Офіційний вісник України. 2010. № 7. ст. 38. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/379/99#Text>
6. Кравченко Р.М. Діяльність військової контррозвідки в армії США: організаційно-правовий аспект. Інформація і право. № 4(27)/2018. С. 112-120.
7. Кравченко Р.М. Щодо деяких підходів до вдосконалення контррозвідувального пошуку органів військової контррозвідки СБ України з урахуванням аналізу законодавства США. Інформація і право. № 2(29)/2019. С.106-114.
8. Гриценко В.Г. Зарубіжний досвід Франції щодо організації та функціонування правоохоронних органів і можливості його використання в Україні. Право та інноваційне суспільство. 2015. №1(4). С.185-189.
9. Загальна характеристика системи забезпечення національної безпеки, захисту національних інтересів та інформаційного простору Франції. URL:

https://pidru4niki.com/1821071237001/politologiya/sistemi_zabezpechennya_natsionalnoyi_bezpeki_zahistu_natsionalnih_interesiv_frantsiyi

10. Національна гвардія стала повноправним членом FIEP. 2017. URL: https://www.ukrmilitary.com/2017/10/fiep.html#google_vignette